

Soru-Cevap

“Ehveni Şerreyn (İki Şerden En Hafif Olanı) ve İki Zarardan En Hafif Olanı” Kaidesi

Welid Elmi'ye

Soru:

Esselamu Aleykum Şeyhimiz, yasama ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmak için birçok İslami davetçi ve hareket tarafından gerekçe gösterilen “iki zarardan en hafif olanı” veya “ehveni şerreyn” kaideleri hakkında bir sorum olacaktı; Bu ikisi, şerî kaidelerden midir? Fakihlerin bazıları bunu söylüyorlar mı? Peki delilleri nedir ve buna yönelik cevap nedir? Allah sizi mübarek kılsın.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Bu kaideyle ilgili olarak 29/08/2010 tarihinde bir cevap vermiştik. Cevabımızda buna yönelik geçenleri size aktarıyorum:

[“Ehveni şerreyn ve iki zarardan en hafif olanı” kaidesi.

Bu, bir takım fakihlere göre şerî bir kaidedir ve bunu benimseyen alimlere göre de tek bir anlam ifade etmektedir ki o da; haram olan iki fiilden birinin öne alınmasının ve **mükellefin, iki haramdan birini işlemekten başka bir şeye gücü yetmemesi ve her ikisini birden terk etmesinin de imkansız olması durumunda** bu ikisinden daha az haram olanı yapmasının caiz olmasıdır; **çünkü her yönden bunun dışındaki herhangi bir şeye güç yetirmesi imkansızdır.**

Allahu Teala şöyle buyurmuştur: لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا “Allah hiç kimseye taşıyabileceğinden daha fazlasını yüklemeyiz.” [Bakara 286] Ve Subhanehu şöyle buyurmuştur: فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ “Gücünüz yettiğince Allah’tan sakının!” [Teğabun 16]

Yani bu kaideyi söyleyenlere göre bu kaide, iki haramdan kaçınmak imkânsız olunca uygulanır. Şöyle ki; iki haramı birlikte terk etmenin imkânsız olması, aksi taktirde daha büyük bir haramın meydana gelmesi durumunda, o zaman iki zarardan en hafif olanı alınır. Ayrıca bu alimler, iki zarardan en hafif olanı, hevaya göre değil, şerî hükümlere göre belirlemişlerdir. Örneğin; iki canı muhafaza etmek, bir canı muhafaza etmekten, üç canı muhafaza etmek daha azını muhafaza etmekten daha önemlidir. Canı muhafaza etmek, parayı muhafaza etmekten daha üstündür. İslam yurdunu muhafaza etmek, dini muhafaza etme kapsamında olduğu için canı ve malı muhafaza etmekten daha önemlidir. Aynı şekilde cihat ve büyük imamet, dini muhafaza etme kapsamında oldukları için en ala en öncelikli zaruretlerdendir. Alim Şatıbi, Muvefakat’da şöyle demiştir: “Canlar kutsaldır, korunmalıdır ve yaşatılması gerekir. Dolayısıyla mesele, canın yaşatılması ve malın telef olması veya canın telef olması ve malın yaşatılması arasında dönüyorsa, o zaman canın yaşatılması daha önemlidir...”

Bu alimlerin kaideyi uygulamak için zikrettikleri örneklerden bazıları şunlardır:

1- Bir annenin doğumu güçleşip ya anneyi ya da cenini birlikte kurtaramama durumu ortaya çıkmış ve hızlı bir şekilde de karar vermek gerekiyorsa; ya anne kurtarılıp ceninin ölmesi gerekecek ya da cenin kurtarılıp annenin ölmesi gerekecektir. Şayet mesele terk edilir ve ikisinden birinin ölüp diğerinin kurtarılması veya ikisinden birinin yaşatılıp diğerinin ölmesi için herhangi bir şey yapılmazsa, o zaman ikisinin de ölümüne yol açabilir. İşte böylesi bir durumda ehveni şerreyn, iki zarardan daha hafif olandan veya iki mefsetten daha hafif olandan bahsedilebilir. Dolayısıyla kurtarılması gerekeni, yani anneyi kurtaracak eylemi yapması gerekir. Vele ki bu eylem, diğerinin ölümüne yol açsa bile.

2- Bir kişinin boğularak ölmeye, bir başka kişi tarafından öldürülmeye, vücuduna ve organlarına ciddi bir zararın gelmesine veya bir kadın zina saldırısına maruz kalır ve bunlar, farz namazının vakti geçmekte olan ancak bu münkerleri engelleyebilecek bir mükellefin önünde olursa, yani ya bu haramı engelleyip farzın edasını geçirecek ya da farzı vaktinde eda etmesi halinde bu haram gerçekleşecekse ve iki fiili birlikte yapmak için de vakit yoksa, işte burada bu kaide uygulanır ve aynı şekilde denge, bahsi geçen farzın eda edilmesini teyit ederek bu mezkur haramların kaldırılmasını emreden şeriat tarafından olmalıdır. Şayet iki vacibi birlikte yapma imkânı olursa, ikisi birden yapılır.

3- Bunlar, İmam Gazali ve İzzeddin İbn Abdusselam Rahımehumullah tarafından bahsedilen diğer örnekler olup burada, ehveni Şerreyn kaidesinin o ikisine göre uygulanması keyfiyeti ortaya çıktığı gibi aynı Şekilde hükümler arasındaki dengeler de ortaya çıkmaktadır. Nitekim el-İzz, Kavâidü'l Ahkâm Fî Mesâlihî'l Enâm adlı kitabında Şöyle demiştir: “Sırf mefsedetler bir araya geldiğinde, onları def etme imkânı olursa def ederiz. Hepsini def etmek imkânsız olursa o zaman en kötü ve en iğrenç olanını def ederiz.” Sonra örnekler zikretti ve Şöyle dedi: “Bir Mslmanını öldürmeye zorlanırsa, bunu yapmayı reddettiği taktirde ldrlecekse, öldürülmeye karŐı sabrederek öldürme mefsedetini def etmesi gerekir; çünkü öldürülmeye karŐı sabretmek, onu yapmaktan daha az mefsedettir...” İŞte bu, iki mefsedetten veya iki haramdan daha hafif olanın tercih edilmesine açık bir örnektir. Çünkü ikisinden birden kurtulma imkânı yoktur. Şayet iki mefsedeti de engelleme imkânı olursa, bunu yapması vacip olur.

Başka bir örnekte Şöyle dedi: “Şayet yalancı Őahitlik ve yanlış hükümden dolayı öldürmeye zorlanırsa da aynı Őekildedir. Dolayısıyla Őahitlik etmeye, lme mahkum edilmesine, bir uzvun kesilmesine ya da haram olan birkaç Őeyin yapılmasına zorlanırsa, Őahitlik de hüküm de caiz değildir; çünkü lme teslim olması, günahsız bir Müslümanın öldürülmesine, suçsuz bir Şekilde uzvunun kesilmesine veya haram olan birkaç Őeyin yapılmasına sebep olmasından daha evladır...” Yani ya öldürülmesine ya da bir baŐkası adına yalancı Őahitlik yapması, onun öldürülmesine veya bir uzvunun kesilmesine ya da namusuna saldırılmasına yol aarsa, onun Őahitlik yapması caiz değildir, bilakis lme sabretmesi gerekir. Çünkü kendi ölümüne teslim olması, bir başka Müslümanın öldürülmesinden daha evladır...

Yani iki haramdan veya iki mefsedetten en hafif olanla amel etmeye baŐvurma durumu, iki haramın tamamından kaçınmaktan veya bu ikisinin tamamını engellemekten aciz kalma durumudur.

Bunlar, bunu benimseyen alimlerin zikrettiklerine göre iki zarardan en hafif olanı kaidesinin uygulanmasına dair örneklerdir. Ancak bunlar, saray mollalarının veya Müslümanların saptırma ve batıllarla Şerî hükümlerden sapmalarını isteyenlerin pazarlamıŐ oldukları örneklerden değildir.

Zira onlar hapsedilmekten veya iŐlerinden kovulmaktan korktuklarından dolayı eylemlerini haklı çıkarmak için Őu haram olmadan bu haramı iŐlemek için kaideyi kullanıyorlar.

Aynı Şekilde bütün yönetim makamlarını fasıklara bırakmayalım diye haram olmakla birlikte küfür yönetimine katılıyor, çünkü yönetimi onlara terk etmek daha büyük bir haramdır diyorlar... Bu, kaidenin uygulamalarından değildir. Bilakis bu, kafirin biri açıp para kazanmasının yerine meyhane açıyoruz ve ondan para kazanıyoruz denmesi gibidir...

KiŐiye, haram olan iki Őeyin sunulması ve her ikisinden de uzak durma imkânı olduğu halde en hafif olanını yapması, kaidenin uygulamalarından değildir. Tıpkı kafir veya fasık da olsa falan kiŐiyi seçin veya filancaı destekleyin ve diğerini desteklemeyin Őeklinde söylenmesi gibi; çünkü birincisi bize yardım ediyor ve ikincisi bize yardım etmiyor ya da buna benzer bir Şey. Ama burada Şöyle söylenmelidir: Bize sunulan iki Şey de haramdır. Dolayısıyla laik birini seçmek caiz olmadığı gibi Müslümanın görüŐünü temsil etmesi için onun vekil veya temsilci tayin edilmesi de caiz değildir. Çünkü İslam'a bağlı kalmadığı gibi haram olan amelleri iŐlemektedir. Çünkü müvekkilin, yasama ve haram olan projeleri onaylaması, haramları talep etmesi, bunları kabul etmesi ve takip etmesi gibi Őeyleri yapması caiz değildir. Genel olarak marufu yasaklıyor ve münkeri emrediyor; bu nedenle onlardan herhangi birini seçmek caiz değildir; çünkü bunu veya onu seçmek haramdır. Zira bunun ve Őunun seçilmesini terk etmek, imkân dahilindedir.

Bir Müslümanın iki haramla karŐı karŐıya kaldığında her ikisinden de sakınma imkânı olduğu halde, iki haramdan sakınmanın zor olduğunu iddia ederek kendi hevasına göre en hafif olanı seçmeye yönelmesi “iki zarardan en hafif olanın” uygulamalarından değildir...! Bilakis Şerî hükümlere göre g yetirdiğı sürece bütün haramlardan uzak durması gerekir.

“İki zarardan en hafif olanı” veya “ehveni Şerreyn” hakkındaki zet resim işte budur.] Bitti.

KardeŐiniz
Ata İbn Halil Ebu RaŐta

H. 10 Rabi'l Evvel 1442
M. 27/10/2020

Cevaba, Emir'in aŐağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/4077/>